

Wstęp	XIII
Wykaz skrótów	XV
Wykaz literatury i zbiorów dokumentów	XIX
Rozdział 1. Zagadnienia ogólne	1
§ 1. Definicja prawa międzynarodowego	1
§ 2. Pochodzenie nazwy	2
§ 3. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne	2
§ 4. Przestrzeń operacyjna prawa międzynarodowego	3
§ 5. Prawo międzynarodowe jako system prawa	4
§ 6. Różnice między prawem międzynarodowym a prawem wewnętrznym	5
§ 7. Przedmiot regulacji i cele prawa międzynarodowego	9
§ 8. Periodyzacja historii prawa międzynarodowego	10
I. Antecedencje	10
II. Okres klasycznego prawa międzynarodowego	16
III. Okres współczesny	19
§ 9. Wyzwania dla współczesnego prawa międzynarodowego	25
I. Sprawiedliwość a prawo międzynarodowe	25
II. Moralność międzynarodowa i etyka a prawo międzynarodowe	26
III. Problem uniwersalnego charakteru prawa międzynarodowego	28
IV. Fragmentacja i konstytucjonalizacja	30
V. Globalne zarządzanie	33
VI. Legitymizacja prawa międzynarodowego	34
1. Pozytywistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	36
2. Naturalistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	37
3. Solidaryistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	38
4. Psychologistyczne uzasadnienie obowiązywania prawa międzynarodowego	39

Rozdział 2. Podstawowe zasady prawa międzynarodowego	41
§ 10. Pojęcie zasad podstawowych	42
§ 11. Katalog zasad podstawowych	43
I. Zasady wyrzeczenia się siły, poszanowania integralności terytorialnej państw oraz nienaruszalności granic	44
II. Zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	46
III. Zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne i zewnętrzne państwa	48
IV. Zasada współdziałania państw zgodnie z KNZ	50
V. Zasada równouprawnienia i samostanowienia narodów	51
VI. Zasada suwerennej równości	56
VII. Zasada wykonywania przez państwa zobowiązań w dobrej wierze	61
VIII. Zasada poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności	62
Rozdział 3. Prawo międzynarodowe a prawo krajowe	65
§ 12. Zagadnienia teoretyczne	65
§ 13. Prawo międzynarodowe w polskim porządku prawnym	70
I. Zwyczaj międzynarodowy	70
II. Umowy międzynarodowe	72
§ 14. Prawo międzynarodowe w porządkach konstytucyjnych wybranych państw	75
Rozdział 4. Źródła prawa międzynarodowego	97
§ 15. Normy prawa międzynarodowego	98
§ 16. Katalog źródeł	99
§ 17. Umowa międzynarodowa	101
I. Prawo traktatów	101
II. Pojęcie umowy międzynarodowej	102
III. Rodzaje umów międzynarodowych	104
IV. Budowa umowy międzynarodowej	106
V. Zawieranie umów międzynarodowych	108
VI. Rejestracja i ogłoszenie umowy międzynarodowej	111
VII. Zastrzeżenia	112
VIII. Wejście w życie umowy międzynarodowej	114
IX. Tymczasowe stosowanie umów międzynarodowych	115
X. Przestrzeganie umów międzynarodowych	116
XI. Stosowanie umów międzynarodowych	116
XII. Interpretacja umów międzynarodowych	118
XIII. Poprawki i modyfikacja umów międzynarodowych	119
XIV. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie działania umów międzynarodowych	120
XV. Konflikt zbrojny a umowa międzynarodowa	126
§ 18. Zwyczaj	127
§ 19. Wiążące i prawotwórcze uchwały organów organizacji międzynarodowych	132
§ 20. Akty jednostronne państw	136
Rozdział 5. Podmioty prawa międzynarodowego	141
§ 21. Pojęcie podmiotowości prawnomiędzynarodowej	142
§ 22. Państwo	144
I. Pojęcie państwa	144
II. Rodzaje państw	149
III. Powstanie i upadek państwa	150
IV. Tożsamość i ciągłość prawnomiędzynarodowa państwa	156

V. Sukcesja państw	158
§ 23. Organizacja międzynarodowa	161
I. Pojęcie	161
II. Podmiotowość organizacji międzynarodowych	163
III. Rodzaje organizacji międzynarodowych	164
IV. Funkcje organizacji międzynarodowych	165
V. Struktura organizacji międzynarodowych (administracja międzynarodowa)	166
VI. Funkcjonariusze międzynarodowi	167
§ 24. Stolica Apostolska (Watykan)	169
§ 25. Suwerenny Zakon Kawalerów Maltańskich	173
§ 26. Naród walczący o niepodległość	174
§ 27. Strona wojująca i powstańcy	174
§ 28. Osoby fizyczne	175
§ 29. Osoby prawne	176
Rozdział 6. Uznanie w prawie międzynarodowym	179
§ 30. Definicja i przedmiot uznania	179
§ 31. Formy i rodzaje uznania	180
§ 32. Uznanie przedwczesne i opóźnione	184
§ 33. Brak obowiązku uznania	186
§ 34. Obowiązek nieuznawania sytuacji sprzecznych z prawem	187
§ 35. Uznanie państwa	193
I. Kryteria uznania państwa	193
II. Konsekwencje uznania państwa	194
§ 36. Uznanie rządu	198
§ 37. Uznanie za naród	200
§ 38. Uznanie za stronę wojującą i powstańców	201
Rozdział 7. Terytorium	205
§ 39. Klasyfikacja terytoriów	205
§ 40. Skład terytorium państwowego	207
§ 41. Zwierzchnictwo terytorialne	207
§ 42. Nabycie terytorium państwowego	209
§ 43. Granica państwowa	212
§ 44. Terytoria zależne	215
Rozdział 8. Międzynarodowe prawo morza	217
§ 45. Zagadnienia wstępne	217
§ 46. Podział obszarów morskich	218
I. Obszary wchodzące w skład państwa nadbrzeżnego	219
1. Morskie wody wewnętrzne	219
2. Morze terytorialne	224
3. Wody archipelagowe	232
II. Obszary podlegające ograniczonym prawom suwerennym państwa nadbrzeżnego	233
1. Morska strefa przyległa	233
2. Strefa wyłącznego rybołówstwa/wyłączna strefa ekonomiczna	234
3. Szelf kontynentalny	238
III. Obszary niepozostające pod jurysdykcją państwa nadbrzeżnego	243
1. Morze otwarte	243
2. Dno mórz poza granicami jurysdykcji państwowej	252

§ 47. Cieśniny i kanały morskie	255
§ 48. Rozstrzyganie sporów	257
Rozdział 9. Międzynarodowe prawo cieków wodnych	261
§ 49. Rozwój norm prawa międzynarodowego dotyczących cieków wodnych	261
§ 50. Rzeki międzynarodowe	264
Rozdział 10. Międzynarodowe prawo lotnicze i kosmiczne	267
§ 51. Kwestia granicy przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej	268
§ 52. Międzynarodowe prawo lotnicze	269
I. Pojęcie i źródła	269
II. Zasada zwierzchnictwa państwa w przestrzeni powietrznej	271
III. Statki powietrzne	271
IV. System chicagowsko-bilateralny	274
V. System warszawsko-montrealski	274
VI. System tokijsko-hasko-montrealski	275
§ 53. Międzynarodowe prawo kosmiczne	277
I. Pojęcie i źródła	277
II. Status prawny przestrzeni kosmicznej i ciał niebieskich	278
III. Status prawny obiektów kosmicznych oraz osób wysyłanych w przestrzeń kosmiczną i na ciała niebieskie	281
IV. Współpraca międzynarodowa w badaniu i pokojowym wykorzystaniu kosmosu	283
Rozdział 11. Obszary podbiegunowe	285
§ 54. Antarktyka	285
§ 55. Arktyka	288
Rozdział 12. Ludność państwa	291
§ 56. Obywatelstwo	292
I. Pojęcie i źródła	292
II. Ogólne zasady dotyczące obywatelstwa	294
III. Nabycie i utrata obywatelstwa	295
IV. Podwójne lub wielorakie obywatelstwo	298
V. Obywatelstwo UE	299
§ 57. Cudzoziemcy	300
Rozdział 13. Ochrona praw człowieka w prawie międzynarodowym	303
§ 58. Definicja i cechy praw człowieka	304
I. Godność osobowa jako uzasadnienie prawa człowieka	305
II. Wertykalne obowiązywanie praw człowieka	307
III. Prawa a wolności	307
IV. Prawa i wolności w znaczeniu materialnym i formalnym	308
V. Absolutny charakter praw człowieka	308
VI. Derogacja i limitacja praw człowieka	309
VII. Prawa człowieka a demokracja	311
VIII. Prawa człowieka a postęp i rozwój	312
IX. Problem uniwersalnego charakteru praw człowieka	312
X. Prawa człowieka jako zobowiązania <i>erga omnes</i>	313
XI. Prawa człowieka a globalne dobra publiczne	314
§ 59. Generacje praw człowieka	315
§ 60. Uniwersalny system ochrony praw człowieka	318

I. Prawa człowieka w KNZ	318
II. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	319
III. Pakty Praw Człowieka	320
IV. Inne umowy powszechne w zakresie ochrony praw człowieka i instytucje ONZ wyspecjalizowane w tym zakresie	323
§ 61. Regionalne systemy ochrony praw człowieka	326
I. System ochrony praw człowieka na kontynencie europejskim	326
1. Ochrona praw człowieka w ramach RE	326
1.1. Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	328
1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka	331
2. Ochrona praw jednostki w systemie prawnym Unii Europejskiej	335
2.1. Karta Praw Podstawowych UE	337
2.2. Ochrona praw człowieka a przystąpienie UE do EKPC	340
3. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	342
4. Wspólnota Niepodległych Państw	343
II. Interamerykański system ochrony praw człowieka	343
III. Afrykański system ochrony praw człowieka	346
IV. Arabski system ochrony praw człowieka	348
Rozdział 14. Prawo międzynarodowe karne	351
§ 62. Pojęcie prawa międzynarodowego karnego	352
§ 63. Zbrodnie międzynarodowe a przestępstwa o charakterze międzynarodowym ..	353
§ 64. Współpraca międzynarodowa w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości ...	356
§ 65. Jurysdykcja karna	358
§ 66. Ekstradycja	360
§ 67. Azyl	363
§ 68. Pomoc prawna w sprawach karnych	365
§ 69. Przekazanie i przejęcie ścigania	367
§ 70. Uznawanie i wykonywanie zagranicznych orzeczeń karnych	368
§ 71. Prawo norymberskie	369
Rozdział 15. Prawo dyplomatyczne i konsularne	375
§ 72. Dyplomacja i prawo dyplomatyczne	376
I. Znaczenie pojęcia „dyplomacja”	376
II. Geneza działalności dyplomatycznej	377
III. Typologie działalności dyplomatycznej	379
IV. Źródła prawa dyplomatycznego	382
V. Podział organów państwa występujących w stosunkach międzynarodowych	382
1. Organy wewnętrzne	383
1.1. Głowa państwa	383
1.2. Rząd i szef rządu	386
1.3. Minister Spraw Zagranicznych	388
1.4. Parlamenty narodowe	391
1.5. Inne organy wewnętrzne	393
2. Organy zewnętrzne	393
2.1. Stałe misje dyplomatyczne	393
2.1.1. Ustanawianie stosunków dyplomatycznych	394
2.1.2. Klasy szefów misji dyplomatycznej	398
2.1.3. Funkcje misji dyplomatycznych	401
2.1.4. Personel misji dyplomatycznej	406

2.1.5. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	409
2.1.6. Zakres osobowy, czasowy i miejscowy przywilejów i immunitetów	423
2.1.7. Obowiązki przedstawicieli dyplomatycznych	424
2.1.8. Korpus dyplomatyczny	425
2.1.9. Zakończenie pełnienia funkcji dyplomatycznych	425
VI. Misje specjalne	428
VII. Przedstawicielstwa handlowe	429
VIII. Przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych	429
IX. Misje wojskowe	430
§ 73. Prawo konsularne	434
I. Pojęcie i źródła prawa konsularnego	434
II. Zarys historyczny	434
III. Ustanawianie stosunków konsularnych	435
IV. Klasy kierowników urzędów konsularnych	436
V. Funkcje konsularne	436
VI. Personel konsularny	438
VII. Przywileje i immunitety konsularne	439
1. Przywileje i immunitety rzeczowe	439
2. Przywileje i immunitety osobowe	440
VIII. Korpus konsularny	442
IX. Konsul honorowy	443
X. Zakończenie funkcji konsularnych	444
Rozdział 16. Wybrane organizacje międzynarodowe (ONZ, RE)	445
§ 74. Organizacja Narodów Zjednoczonych	446
I. Wprowadzenie	446
II. ONZ a system Narodów Zjednoczonych	447
III. Karta Narodów Zjednoczonych	448
IV. Cele ONZ	448
V. Członkostwo	449
VI. Organy	451
1. Zgromadzenie Ogólne	451
2. Rada Bezpieczeństwa	453
3. Rada Gospodarcza i Społeczna	455
4. Rada Powiernicza	456
5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	456
6. Sekretariat	457
VII. Reforma ONZ	458
§ 75. Rada Europy	461
I. Wprowadzenie	461
II. Statut RE i konwencje „statutowe”	462
III. Cele RE	462
IV. Członkostwo	464
V. Organy	465
1. Komitet Ministrów	465
2. Zgromadzenie Parlamentarne	465
3. Sekretariat	466
4. Organy wyspecjalizowane	467
VI. Dorobek traktatowy	467

Rozdział 17. Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym	469
§ 76. Odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa międzynarodowego	470
I. Konceptje odpowiedzialności w prawie międzynarodowym	471
II. Przesłanki odpowiedzialności	471
III. Zakres odpowiedzialności państwa	473
IV. Zbrodnie i delikty międzynarodowe	475
V. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	477
VI. Formy odpowiedzialności	478
§ 77. Sankcje w prawie międzynarodowym	482
§ 78. Odpowiedzialność państwa za czyny niezabronione	487
§ 79. Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych	490
§ 80. Odpowiedzialność osób prawnych za naruszenie prawa międzynarodowego	496
§ 81. Odpowiedzialność osób fizycznych za naruszenie prawa międzynarodowego	500
Rozdział 18. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych	515
§ 82. Zagadnienia ogólne	515
§ 83. Dyplomatyczne środki załatwiania sporów międzynarodowych	517
I. Negocjacje	517
II. Mediacja	519
III. Dobre usługi	519
IV. Komisje śledcze	520
V. Koncyliacja	521
§ 84. Sądowe środki załatwiania sporów międzynarodowych	521
I. Arbitraż międzynarodowy	521
II. Sądy międzynarodowe	525
§ 85. Rozstrzyganie sporów przez ONZ	533
§ 86. Rozstrzyganie sporów w reżimach zamkniętych na przykładzie Światowej Organizacji Handlu	535
Rozdział 19. Użycie siły w stosunkach międzynarodowych	539
§ 87. <i>Ius ad bellum</i>	540
I. Zakaz użycia siły w perspektywie historycznej	540
II. Zakaz użycia siły w świetle KNZ	544
III. Wyjątki od zakazu użycia siły	547
1. Prawo do samoobrony	547
1.1. Samoobrona a represalia zbrojne	556
1.2. Prawo do samoobrony w dobie wojny z terroryzmem	558
1.2.1. Definicja terroryzmu. Prawnomiędzynarodowe regulacje antyterrorystyczne	558
1.2.2. Problemy związane ze stosowaniem samoobrony wobec aktów terroryzmu	564
2. Akcja zbrojna w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa	568
3. Użycie siły a prawo do samostanowienia	578
4. Interwencja	579
4.1. Interwencja humanitarna	581
§ 88. <i>Ius in bello</i>	585
I. Geneza i rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego	585
II. Źródła międzynarodowego prawa humanitarnego	587
III. Zasady międzynarodowego prawa humanitarnego	590
IV. Nowe tendencje w międzynarodowym prawie humanitarnym	592

Spis treści

1. Redefinicja pojęcia konfliktu zbrojnego i obszaru wojny	593
2. Kontrowersje co do statusu kombatanta	594
3. Problem dzieci-żołnierzy	596
4. Kwestia najemnictwa	599
5. Zmniejszające się znaczenie neutralności	603
6. Zmiana koncepcji okupacji	606
7. Próby ograniczenia i eliminacji niektórych rodzajów uzbrojenia	610
V. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża	615
VI. Egzekwowanie Międzynarodowego Prawa Humanitarnego	615
§ 89. <i>Ius post bellum</i> ?	616
Indeks rzeczowy	619